

primele în lume, aceea nuanță specific națională ce va marca și actul de definitivă independență și maturizare a spectacolelor noastre.

Doresc teatrelor noastre să ajungă într-adevăr la limita superioară pe care înseși forțele lor de astăzi o promet. Doresc tuturor oamenilor de teatru concentrare asupra actului artistic, dezvoltare colectivă armonioasă. Teatrele noastre au datoria să-și creeze un climat mai îndelungat de concentrare calmă, o stare de relaxare inspirată, stimulatoare în stilul de muncă, nu ca scop în sine, nici numai pentru oamenii de creație, ci în primul rînd pentru a face posibilă, printr-o atmosferă de elevație spirituală și de maxim randament artistic, evoluția ascendentă a publicului.

Doresc, într-un peisaj complex de literatură dramatică românească, și mari opere de teatru politic, opere care vor avea cu atît mai multe șanse de a deveni permanente, cu cît vor cuprinde mai amplu și în același timp mai adînc, esența fenomenelor cu care sîntem contemporani.

Liviu Ciulea
artist emerit

● A AFIRMA VIAȚA

Nu sînt sigură de autenticitatea scriitorului disperat, care afirmă pe zeci de pagini că nu crede în nimic, care se trudește pe zeci de pagini să demonstreze că înțelepciune, onestitate, justiție omenească, credințe ferme nu există, că o logică a vieții nu există, și că oamenii nu-și pot comunica nimic între ei, pentru că nu se înțeleg. Ce vrea atunci să comunice și cui, acest scriitor care nu crede în posibilitatea comunicării? Ce există totuși pentru el, nemărturisit, prețios probabil, de vreme ce trimite această ștafetă scrisă lumii întregi? Evident, el nu critică o anumită ordine socială în care omului viața îi devine imposibilă, n-o critică, cu bună știință, anume, cu toate că literatura lui este adesea un protest inconștient la adresa unei anumite orînduirii sociale, fără să fie un apel către alta, mai bună, mai dreaptă. Orizontul lui se închide dureros în jurul făpturii care nu găsește ieșire și salvare nicăieri, opera acuză însăși condiția umană, și a-i acorda scriitorului titlul de revoltat social înseamnă a-i da ceea ce nici n-a cerut.

Către ce cheamă acest scriitor dezolat sau răsculat? — pentru că a te adresa altora înseamnă totuși a ține neapărat să le spui că tu vezi un adevăr pe care li-l descoperi și lor, și că nu ți-e total indiferent dacă te vor crede sau nu. Atunci? Nu intră cumva o imensă contradicție în această literatură care spune, tradusă într-un limbaj foarte simplu: „Crede-mă pe mine, nimic nu se poate crede și înțelege-mă, oamenii nu se pot înțelege între ei”? Nu e oare vorba de un imens snobism al disperării? Sau, poate, de o robie față de o anumită ideologie, tocmai a acestui scriitor care se consideră atît de liber încît a rupt toate tiparele și toate tradițiile artistice?

Nu sînt sigură nici de adevărul acestei literaturi cînd zugrăvește o lume atroce, de instincte, cruzime, viciu, sadism și crimă. Din nou aș spune că fresca asta animalieră nu tinde să cuprindă o orînduire socială, ci mai curînd vrea să înglobeze gama sentimentelor omenești, ale veacului sau eterne, pe care scriitorul le vede fără soluții, fără leac. S-ar părea că demența, nerecunoscută un timp îndelungat de marii clasici ai literaturii sau socotită excepție de la linia clară a gîndirii omenești, dobîndește drepturi și ia loc de prim-plan în dramaturgie, în proză, în film, ca și cum cazul patologic ar fi mai bogat din punct de vedere artistic decît normalul.

Mulți dintre acești scriitori scriu foarte bine. Păcatul este că devine din ce în ce mai evident că arta se poate separa de conținutul vital al unor forme de gîndire, ca să rămînă un joc independent sau să slujească idei morbide. Păcatul este că senzaționalul, cînd e servit cu mijloace potrivite, ascuțite, meșteșugite, place și atrage.

Cu atît mai mult trebuie să ne sporim eforturile de a îmbrăca ideile noastre constructive, ideile noastre de afirmare, nu de negare, într-un limbaj de mare forță artistică. Nu voi spune, așa cum spun azi unii dintre scriitorii noștri, dintre criticii noștri: „tot ce s-a scris pînă azi merită stimă poate ca efort, ca bunăvoință, dar nu mai poate fi luat în considerație. Dramaturgia noastră începe de azi, de mîine”. Dacă ne-am îngăduit uneori în unele limite de formă, am văzut cîntat, am văzut în adînc și înaintea. Generației tinere, această atitudine de îndoială față de trecutul imediat apropiat îi e firească, îi e proprie. Nu e ea prima generație tinăra cu această înclinare. Dacă literatura de mai ieri a privit uneori unilateral, fie-mi iertat, e o boală a secolului poate, unilateral

privesc și unii reprezentanți ai celeilalte literaturi dramatice, cea cam mult jucată pe scenele noastre, cea care caută cu osîrdie în om întunericul, boala, strîmbătatea, în viață tragicul fără leac, dezordinea, dezorientarea, prăbușirea valorilor „iluzorii”, a „fostelor” valori morale. Realitatea care ne înconjoară pe noi, scriitorii comuniști, sumedenia de acte și de tipuri pe care le vedem în jurul nostru pătrund în literatura noastră cu dreptul lor propriu la oglindire, un drept impetuos, viguros, care nu lasă prea mult timp scriitorului și nici prea mult spațiu pentru divagația absurdă, pentru zigzagurile pe tărîmuri pustii și aride.

În patosul cu care unii tineri de azi vor să înnoiască tot, și, socotindu-se înnoi-tori, tăgăduiesc tot ce-a fost pînă la ei, să vedem, fără a ne încrunta, un mare elan înainte, o ardentă dorință de a face mai bine, mai complex, mai desăvîrșit. Poate că trebuie perspectivă pentru a judeca ceea ce a fost pînă azi. Această perspectivă deocamdată lipsește. În schimb, perspectiva viitorului stă, largă, în fața noastră.

Cum va arăta dramaturgia anilor viitori? Va crește, cred, din cea a ultimilor ani. Va crește din acest trunchi, uneori prea neted, prea plan, alteori prea noduros. Ce poate ea împrumuta de la dramaturgia apuseană? Mijloace tehnice poate, curaj în expresie poate, îndrăzneala unor formulări proprii, mai multă afirmare a personali-tății artistului, mai puțină timorare în fața obiectului. Și mai departe nu se poate merge, nu pentru că ne-ar împiedica cineva, dar pentru că nu ne interesează. Dacă sîntem în adevăr, cu sinceritate, ceea ce sîntem, scriitori într-o țară care știe ce vrea de la ea însăși, care merge pe drumuri clare și sigure, pe propriile ei dru-muri, viața e pentru noi o bătălie în care virtuțile nu se dau la fund, estropiate și minjite, și omul are o frumusețe de care nu ne putem îndoi. Astea nu sînt numai afirmații făcute la reuniuni scriitoricești și în numerele festive ale ziarelor. Asta e un punct de vedere, o platformă ideologică, de pe care pornește opera de artă, a pornit și ieri, va porni și mâine, înnoită, primentă, „modernă”, cum vreți, dar nu înstrăinată de esența gândirii noastre marxiste, a eticii noastre comuniste.

Procesul eliberării ei de orice urme de dogmatism se va desăvîrși, va ieși total din corsetele de ghips ale unor forme devenite clișee, va căpăta aripi, își va lărgi gama, nu va mai semăna cu cea de „ieri”, cum nu seamănă cea de ieri cu Alecsandri. Nu bănuim poate încă strălucirea pe care o va avea. Dar bănuiesc, sper, cred că-și va păstra rădăcinile sănătoase, optica robustă, că va afirma viața, și nu va încerca niciodată, nicicum, s-o mineze, nici fățiș, nici pe ascuns.

Lucia Demetrius

● TEATRUL FĂRĂ VACANȚĂ

Regizor de teatru al acestor ani, nu se poate să nu fii în permanentă frămîntat de căutări, de soluții și noi rezolvări scenice, dedicate nu unor jocuri sterile, ci spec-tatorilor, publicului uriaș, oamenilor muncii, însetați de frumos, ei înșiși făuritori ai frumosului cotidian în munca lor obișnuită. Tinerilor regizori li s-au creat condiții de muncă, cîmp de experiment teatral, așa cum nici n-ar fi îndrăznit să viseze înaintașii noștri, creatori de spectacole în epoci de pionierat.

Noi, creatorii de teatru, am crescut odată cu publicul, spectacolele partinice stră-duindu-se să fie la înălțimea vibrației din sală, unde se aflau cei cărora le erau închinete.

Și grija noastră, așa cum ne îndeamnă partidul, este în permanentă și aceea de a face educația estetică a maselor, de a le oferi nu simple divertismente, ci *opere*, care prin valoarea lor intrinsecă să acorde spectatorului anume criterii majore de apreciere și selecție. În acest sens, cred că trebuie să ne preocupe găsirea acelor for-mule sau soluții de spectacol cît mai pregnante, mai vii, mai emoționante, mai aproape de glasul epocii.

Au trecut cîțiva ani de cînd, răspunzînd unei amabile invitații a „Contempora-nului”, încercam să arăt cam cum văd eu rezolvată problema teatrului în aer liber, pentru ca acesta să nu mai fie doar un appendice administrativ, cu funcții limitate la îndeplinirea planului financiar, ci să poată deveni un act artistic, un act de creație. Mă refeream, în sus-citatul articol, la multiplele exemple ale unor încercări teatrale